

порядок обробки персональних даних. Установлено, що процеси диджиталізації на локальному рівні необратимі і потребують належного правового регулювання. Обоснована цілесобразність удосконалення законодавства за допомогою встановлення механізмів обнародування і надання певних видів інформації територіальної громади по змінам і новачкам в соціальній сфері. Установлено, що остаточне впровадження, якісне забезпечення мобільною зв'яздю, мобільними пристроями територіальної громади, її об'єктів соціальної сфери, особливо сільських територій, гірських населених пунктів можливо при належному фінансуванні заходів по їх забезпеченню. Надання інформації про можливості і способи отримання соціального забезпечення в суспільстві є однією з гарантій реалізації права людини на соціальне забезпечення.

Ключевые слова: право на інформацію, диджиталізація, соціальна сфера, територіальна громада, персональні дані.

Summary

Nadiia Chudyk-Bilousova. Certain aspects of Digitalization Provision and Receipt of information about Social Guarantees at the Local Level.

In Ukraine, the process of developing and implementing a single comprehensive information and analytical system of the social sphere has begun. Its purpose is the accumulation, storage and automated processing of information, taking into account the latest information and management technologies. Digitalization in the social sphere at the local level should become a means of controlling the origin, objectivity and reliability of information sources, a form of information security, a way to protect personal data about potential recipients of social security and create automated systems for collecting and disclosing information to the community. The directions and ways of providing information by its owner-person, who needs to receive the appropriate type of social security at the expense of the territorial community, are analyzed. The procedure for processing personal data is described. It is established that digitalization processes at the local level are irreversible and require proper legal regulation. The expediency of improving the legislation through the establishment of mechanisms for publication and provision of certain types of information by the territorial community on changes and innovations in the social sphere is substantiated. It is established that the final implementation, high-quality provision of mobile communication, mobile devices of the territorial community, its social facilities, especially rural areas, mountain settlements is possible with proper funding of measures to ensure them. Providing information about opportunities and ways to receive social security in the community is one of the guarantees of the realization of a person's right to social security.

Key words: the right to information, digitalization; social sphere, territorial community, personal data.

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2021.26

УДК 342.9

В.В. ОЛАШИН

*Володимир Володимирович Олашин, адвокат,
аспірант Ужгородського національного університету**

ORCID: 0000-0002-8638-8004

ПОЗОВНА ЗАЯВА У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВОГО РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Постановка проблеми. Право на звернення до суду було б ілюзорним, якби правова система України дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судові рішення залишалося невиконаним. Важко уявити ситуацію, щоб ст. 5, 160 Кодексу адміністративного судочинства України докладно описувалися процедурні гарантії, що надаються сторонам адміністративного судового процесу – у провадженні, що є справедливим, відкритим і оперативним, – і при цьому Кодексом адміністративного судочинства України не було б передбачено гарантій виконання судових рішень. Існування тільки зазначених статей як таких, що стосується виключно права на звернення до суду, могло б призвести до ситуацій, несумісних із принципом верховенства права, що є однією з основ будь-якого судочинства. Отже, виконання рішення, винесеного будь-яким судом, має розглядатись як невід'ємна частина «судового процесу».

Ще в 2009 р. Європейський суд з прав людини наголошував на тому, що як мінімум половина справ проти України стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України. Одне із перших рішень Європейського суду з прав людини було винесено ще в 2004 р. у справі «Войтенко проти України»¹. Зокрема, у вказаній справі заявник не міг одержати суми грошової компенсації, призначеної йому у зв'язку з його звільненням з військової служби, протягом чотирьох років. У даній справі, окрім висновку про наявність порушення п. 1 ст. 6 Конвенції та ст. 1 Першого протоколу у зв'язку із затримкою у виплаті присудженої національним судом компенсації, Суд дійшов також висновку, що правова система України не надає ефективного засобу юридичного захисту, як цього

© В.В. Олашин, 2021

* *Volodymyr Olashyn, Lawyer, Postgraduate student of Uzhhorod National University*

вимагає ст. 13 Конвенції, спроможного запобігти затримкам у виконанні судових рішень або забезпечити відшкодування шкоди, завданої такими затримками.

Отже, вказані вище обставини свідчать про те, що питання тривалого невиконання остаточних рішень та відсутності ефективних засобів юридичного захисту у правовій системі України залишаються невирішеними, попри той факт, що існують відповідні рішення Європейського суду з прав людини та з чіткими закликами до Уряду вжити необхідних заходів для вирішення таких питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2019 р. згідно зі статистичними даними Міністерства юстиції України органами державної виконавчої служби виконано 1 121 608 виконавчих проваджень, що становить 25 % від виконавчих проваджень, які перебувають на виконанні. Як показує інша статистика, зростання фактично виконаних судових рішень відбувається і у 2020 р. Що ж стосується приватних виконавців, то статистика наступна: виконано 9 861 виконавчих проваджень, що становить 8,1 % від виконавчих проваджень, які перебувають на виконанні. Якщо дивитися на цю ж статистику в грошовому вираженні то у 2020 р. органами державної виконавчої служби стягнуто 19 175 057 388 гривень, що становить 2,4 % від виконавчих проваджень, які знаходяться на виконанні; приватними виконавцями стягнуто 4 282 849 581 гривень, що становить 3,3 % від виконавчих проваджень, які знаходяться на виконанні.

Отже, рівень виконання судових рішень в Україні на даний час є досить низьким. Більше того, потрібно ще звертати увагу на час, протягом якого виконують судові рішення. Як адвокат, з власного досвіду можу сказати, що бувають випадки, коли позивач, вигравши судову справу у суб'єкта владних повноважень, просто не доживає до того моменту, коли його рішення буде виконано. Йдеться про справи щодо пенсії.

Крім того, мотивацію суддів щодо відмови у застосуванні такого способу судового контролю, як зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення, яке буде винесено, можна поділити на «офіційну», тобто ту, що висловлена в судовому рішенні, та «неофіційну», тобто висловлену суддями наприклад на семінарах з цієї проблематики. Так, в ухвалах суду про відмову в застосуванні вказаного способу судового контролю найчастіше вказується, що клопотання про зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення надійшло до суду після ухвалення рішення у справі, а на стадії виконання рішення (постанови) немає підстав для використання судом можливості щодо покладення на відповідача обов'язку надавати звіт про виконання рішення (така позиція висловлена, зокрема, в ухвалі Деснянського районного суду міста Чернігова від 22 серпня 2013 р. у справі № 2-а/2506/9395/11, ухвалі Одеського окружного адміністративного суду від 18 лютого 2013 р. у справі № 2а-2586/08/15702.³

Водночас судді також з цієї проблематики висловлюють: 1) сумніви у дієвості вказаної норми; 2) небажання перекладати на суд повноваження органів Державної виконавчої служби України; 3) відсутність клопотання сторін; 4) небажання накладати, у разі неподання звіту, на конкретну посадову особу штраф у значному розмірі.

Формулювання мети статті. Метою цієї статті є розкриття формальних і змістовних вимог до позовної заяви як першого засобу та кроку у системі забезпечення виконання судового рішення винесеного у адміністративній справі, шляхом заявлення вимоги до суду про застосування судом у разі задоволення позову, який розглядає адміністративну справу, судового контролю за виконанням судового рішення, яке буде винесено.

Виклад основного матеріалу. Звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод і законних інтересів осіб, які вважають, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені їхні права, свободи або законні інтереси, здійснюється шляхом подання позовної заяви, у якій особа може просити про їх захист шляхом: 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень; 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень; 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії; 5) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень.

Статтею 159 Кодексу адміністративного судочинства України, передбачено, що адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви, яка вважається заявою по суті справи. Така позовна заява подається до адміністративного суду позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб⁴.

Виходячи з принципу диспозитивності, адміністративний суд позбавлено права ініціювати процес.

Погоджуючись з позицією тих авторів, які вважали, що термін «адміністративний позов», на даний момент – «позовна заява», несе ідеологічне навантаження, оскільки позов вказує на повну рівність того, хто звертається до адміністративного суду (позивача) і того, до кого спрямовані вимоги (відповідача). Тепер суб'єкт владних повноважень, включаючи державу, її органи і інститути, йменується не просто «заінтересована особа» як раніше у цивільному процесі, а «відповідач».

Термін «позовна заява» на відміну від «скарги» допускає не лише оскарження рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, а й висунення вимоги про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії чи утриматись від таких, про відшкодування шкоди тощо.

Важливим є також положення, що міститься в ч. 4 ст. 160 Кодексу адміністративного судочинства України, якою передбачено можливість надання допомоги в оформленні позову службовцем апарату адміністративного суду. Така допомога може бути надана на прохання особи – позивача, який не володіє достатніми знаннями для оформлення позовної заяви.

Перше, що слід сказати, допомога саме в оформленні позовної заяви не є допомогою у написанні такої позовної заяви по суті. Не зважаючи на це, вважаємо таке положення в законодавстві скоріше вимушеним, аніж необхідним, оскільки практика складання позовної заяви не тільки за формою, а й за змістом працівником апарату адміністративного суду, на наш погляд, порушуватиме принцип рівності сторін учасників процесу і може викликати додаткові мотиви для оскарження судових рішень, в тому числі і не мотивовані.

В адміністративному судочинстві структуру позову, його елементи становлять: підстава, предмет і зміст позову. Така структура позову є класичною в доктрині цивільного судочинства.

Підстава (адміністративного) позову становлять обставини (юридичні факти) і норми права, які у своїй сукупності дають право особі звернутись до суду з вимогами до іншої особи.

Предмет (адміністративного) позову становлять матеріально-правові вимоги особи, яка звертається до адміністративного суду до відповідача.

Зміст (адміністративного) позову – це адресоване адміністративному суду прохання позивача процесуально-правового характеру задовольнити вимогу до відповідача.

В адміністративному судочинстві фізичну чи юридичну особу, яка не є суб'єктом владних повноважень, не змушують обов'язково зазначити у позовній заяві правову підставу її вимог, тобто конкретну норму права. Достатньо зазначити, яке суб'єктивне право свободу чи законний інтерес особа вважає порушеним.

Питання про види позовів в адміністративному судочинстві в українській доктрині поки що недостатньо розроблене. Класифікація позовів має важливе прикладне значення, оскільки дає можливість не тільки окреслити види позовних вимог, а й зміст резолютивної частини рішення. Так, наприклад, можна виділити три види позовів: 1) зобов'язуючі, спрямовані на примусове здійснення вимог позивача; 2) установчі, спрямовані на підтвердження судом факту протиправності нормативно-правового акта; 3) застосовні, спрямовані на зобов'язання суб'єктів владних повноважень виконати конкретну дію в інтересах позивача⁵.

Разом із тим погоджуємося з думкою, що визначення у процесуальному законі вичерпного переліку видів позовних заяв було би неправильним, оскільки це може призвести до обмеження права на судовий захист.

Думаю, що саме тому перелік вимог, з якими особа може звернутися з позовом до адміністративного суду не є вичерпним.

Тепер хочу зупинитися на предметі і змісті позовної заяви, яка подається до адміністративного суду в порядку адміністративного судочинства, як першого кроку забезпечити виконання судового рішення, яке буде винесено на користь позивача.

Відповідно до статті 129¹ Конституції України, суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд⁶.

Стосовно здійснення судом контролю за виконанням судового рішення Конституційний суд України також висловився в своєму Рішенні від 13 грудня 2011 року Справа № 1-9/2011⁷.

Нормативно у статтях 382, 383 Кодексу адміністративного судочинства України визначені три спеціальні види здійснення судового контролю за виконанням рішення суду: 1) зобов'язати суб'єкта владних повноважень подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення; 2) накладення штрафу за невиконання судового рішення; 3) визнання протиправним рішень, дій чи без діяльності вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду, або порушення прав позивача, підтвердження таким рішенням суду.

Першим із нормативно визначених спеціальних видів здійснення судового контролю за виконанням рішення суду в адміністративних справах є зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання рішення суду, яке буде винесено. Ефективність застосування саме цього виду судового контролю підвищує його превентивний характер. Адже зобов'язання подати звіт покликане не допустити затримку у виконанні судового рішення, в той час як інші види судового контролю спрямовані на боротьбу з негативними наслідками, які спричинило таке невиконання.

У ч. 1 ст. 382 Кодексу адміністративного судочинства України зазначено, що після ухвалення рішення у справі суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалено судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. Ці норми кореспондують положення п. 1 ч. 6 ст. 246, п. г) ч. 4 ст. 322 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якими у резолютивній частині рішення суду першої інстанції чи постанові апеляційної інстанції зазначається встановлений судом строк для подання суб'єктом владних повноважень – відповідачем до суду першої інстанції звіту про виконання рішення чи постанови, якщо вони вимагають вчинення певних дій.

Висновки. Отже, положення ст. 382 Кодексу адміністративного судочинства України не є імперативними та передбачають право суду на власний розсуд, виходячи з фактичних обставин справи, приймати рішення про наявність або відсутність підстав для застосування заходів судового контролю. Тобто, звертаючись до суду, досить часто можна стикнутися з відмовою в задоволенні заяви з аргументацією «це право, а не обов'язок суду». На нашу думку, вказана обставина дозволяє судам не застосовувати такий вид судового контролю, як зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення без будь якого обґрунтування. Саме тому, вважаємо за потрібне внести зміни до Кодексу адміністративного судочинства України і зробити вказаний вид судового контролю обов'язком суду, а не правом.

¹ Рішення Палати у справі «Войтенко проти України» від 29.06.2009 р., заява № 18966/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_223#Text (дата звернення: 22.11.2021).

² Ухвала Деснянського районного суду міста Чернігова: Єдиний державний реєстр судових рішень 22.08.2013 р. Справа № 2-а/2506/9395/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/33104262>

³ Ухвала Одеського окружного адміністративного суду: Єдиний державний реєстр судових рішень 18.02.2013 р. Справа № 2-а2586/08/1570. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29378975>

⁴ Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. № 2747-IV: із зм. і доп. станом на 27.04.2021 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.

⁵ Коліушко Р.О. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посіб. Київ: Старий світ, 2006. 576 с.

⁶ Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁷ Рішення Конституційного суду України від 13.12.2011 р. Справа № 1-9/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11#Text>

Резюме

Олашин В.В. Позовна заява як перший крок для забезпечення судового контролю за виконанням судового рішення в адміністративному судочинстві.

У статті йдеться про такий інститут адміністративного судочинства, як позовна заява. Досліджуються предмет, підстави та зміст позову. Наголошується на необхідності одразу вже в самому позові ставити вимогу перед судом застосувати судовий контроль за виконанням судового рішення, у разі якщо останнє буде вирішено на користь позивача. Зазначаються способи застосування судового контролю, приділено увагу розкриттю форми і змісту такого виду судового контролю, як зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення винесеного в адміністративній справі. Також звертається увага на статистику виконання судових рішень в Україні та як на це реагує Європейський суд з прав людини.

Ключові слова: судовий контроль, позовна заява, виконання судового рішення, ефективний засіб юридичного захисту, накладення штрафу, подання звіту.

Резюме

Олашин В.В. Исковое заявление как первый шаг для обеспечения судебного контроля за исполнением судебного решения в административном судопроизводстве.

В статье идет речь о таком институте административного судопроизводства, как исковое заявление. Исследуются предмет, основания и содержание иска. Отмечается необходимость сразу же в самом иске предъявлять требование перед судом применить судебный контроль за исполнением судебного решения, в случае если последнее будет решено в пользу истца. Указываются способы применения судебного контроля, уделено внимание раскрытию формы и содержания такого способа судебного контроля, как обязательство субъекта властных полномочий подать отчет об исполнении судебного решения, вынесенного в административном деле. Также обращается внимание на статистику выполнения судебных решений в Украине и как на это реагирует Европейский суд по правам человека.

Ключевые слова: судебный контроль, исковое заявление, исполнение судебного решения, эффективное средство юридической защиты, наложение штрафа, представление отчета.

Summary

Volodymyr Olashyn. Statement of claim as a first step to ensure judicial review for the execution of a court decision in administrative proceedings.

The article deals with such an institution of administrative proceedings as a statement of claim. The subject, grounds and content of the claim are investigated. It is emphasized the need to immediately in the lawsuit to require the court to apply judicial control over the execution of the court decision, if the latter is decided in favor of the plaintiff. The methods of application of judicial control are indicated, namely, attention is paid to the disclosure of the form and content of such type of judicial control as the obligation of the subject of power to submit a report on the execution of a court decision in an administrative case. Also, attention is paid to the statistics of the execution of court decisions in Ukraine and how the European Court of Human Rights reacts to this.

We are also talking about the emergence in the first such a remedy as judicial control over the implementation of court decisions in administrative cases, the expansion of its types and changes.

Also, an example is our own practice of law on the application of judicial control over the execution of court decisions in administrative cases, namely in pension cases. The importance of not only the role of the court in this process, but also the role of plaintiffs and their representatives in ensuring the early implementation of the decision that will be made in their favor is emphasized. It is a question of such procedural action as the statement of the petition together with the statement of claim on the obligation of the subject of power to submit the report on execution of the court decision brought within the limits of administrative case.

Based on the above circumstances, it is concluded that the lack of obligation of the court considering the administrative case to apply this type of judicial control over the execution of the court decision as an obligation of the subject of authority to report on the execution of the court decision will lead to the possibility in such control without any valid reasons. In this case, it will completely nullify the preventive nature of this type of judicial control.

The conclusions propose to make appropriate changes to the current legislation of Ukraine, which make the application of this type of judicial control over the execution of a court decision, as the obligation of the subject of power to report on the execution of a court decision is not a court right but its duty.

Key words: judicial control, statement of claim, execution of a court decision, effective means of legal protection, imposition of a fine, submission of a report.